

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ
ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

У статті, на основі аналізу сучасних науково-теоретичних і методологічних джерел, розкрито сутність і принципи інклюзивної освіти, значення професійної підготовки майбутніх викладачів вищої школи до організації навчання осіб з особливостями психофізичного розвитку в умовах закладів вищої освіти. Проаналізовано компоненти організаційної культури майбутніх педагогів інклюзивної освіти. Висвітлено організаційно-методичні засади підготовки майбутніх викладачів вищої школи до роботи з особами з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі. Визначено основні компетентності майбутнього викладача вищої школи, сформовані в процесі вивчення гуманітарних дисциплін, необхідні для надання психолого-педагогічної допомоги особам з особливими освітніми потребами. Запропоновано цікаві форми і методи навчальної діяльності, інноваційні освітні технології, що сприяють формуванню основних професійних компетентностей майбутнього викладача вищої школи для роботи в інклюзивному освітньому середовищі.

Ключові слова: викладач вищої школи, освітнє середовище, інклюзивна освіта, особа з особливими освітніми потребами, особистість, навчання.

The article covers organizational and methodical principles of training of future teachers, high school teachers to work with persons with peculiarities of psychophysical development in the inclusive educational environment of institutions of higher education. The components of organizational culture of future educators of inclusive education are analyzed. The basic competences of the future teacher of higher education, formed in the process of studying the disciplines of psychological

and pedagogical preparation, for working with people with special educational needs are determined.

Improving the quality of training future specialists requires updating their educational and cognitive activities, encouraging the maximum full disclosure and implementation of internal capacity in the profession. The updating of the pedagogical process in a higher educational institution through the use of teaching methods contributes to the positive attitude of the applicants of higher education to the future profession, the identification of activity in the acquisition of professional knowledge and skills, the formation of an active position regarding professional self-improvement and self-development throughout life.

It has been determined that the introduction of special disciplines in all specialties related to the implementation of the inclusive model of education, namely: university pedagogy, special pedagogy and psychology, inclusive pedagogy, methods of teaching and education of persons with special needs, etc., will allow the future university teacher to adapt to work in an inclusive educational environment, effectively and efficiently carry out professional activities.

The use of innovative teaching technologies including active social and psychological teaching can expand self-awareness, change the nature of needs, influence the choice of values, form a relation to social norms. This kind of teaching allows to level deformations of the person, to objectify uncontrollable instructions, which destructively affect the nature and content of communication, and opens the prospect of a revival of the plasticity of the psychological organization of the subject.

It is proved that the implementation of active social and psychological training (ASSP) allows solving the problems of optimizing the personality traits of the higher education and teacher, contributes to the development of reflection and the skills of self-knowledge and knowledge of other people.

Key words: *university teacher, educational environment, inclusive education, person of special educational needs, active social and psychological training (ASSP), personality, studying.*

Постановка проблеми. Забезпечення конституційних прав і державних гарантій кожного громадянина на здобуття якісної освіти є пріоритетом освітньої політики в Україні. Як зазначається в Законі України «Про освіту», громадяни мають право на безоплатну освіту в державних і комунальних навчальних закладах, незалежно від статі, раси, національності, соціального й майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, ставлень до релігії, віросповідання, місця проживання, стану здоров'я, особливих освітніх потреб та інших ознак [Закон України «Про освіту», 1991: с.2]. Метою сучасної освіти є всебічний розвиток соціально-активної особистості, здатної до свідомого суспільного вибору, успішної самореалізації життєвих компетентностей.

Особливої підтримки з боку держави потребують особи з обмеженими можливостями здоров'я. Тому, серед актуальних завдань сучасної освіти є: розробка оптимальних шляхів і засобів удосконалення й модернізації системи освіти, впровадження інноваційних технологій навчання, виховання, розвитку осіб з особливими освітніми потребами, їх соціальної реабілітації, моделі інклюзивного навчання. З метою якісної організації інклюзивного навчання постійно удосконалюється нормативно-правова база України. Так, в нашій державі введено в дію низку законів щодо надання освітніх послуг особам даної категорії, зокрема: «Концепція розвитку інклюзивного навчання», де визначені мета, завдання, принципи, шляхи реалізації, «Про реабілітацію інвалідів в Україні», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», а також розроблені та внесені зміни до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання. Ними визначаються умови для безперешкодного доступу осіб з особливостями психофізичного розвитку до загальноосвітніх закладів, створення єдиного освітнього простору відповідно до потреб, здібностей і можливостей кожної особистості.

Розвиток інклюзивної освіти може гальмуватися через банальну неготовність вчителів загальноосвітніх закладів, викладачів вищої школи до надання якісних освітніх послуг особам з обмеженими можливостями. Тому,

професійна підготовка майбутніх педагогів, викладачів вищої школи до роботи з особами з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього простору обумовлена соціальним замовленням суспільства й вимагає розробки теоретичних, організаційно-методичних і практичних аспектів її реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розробки та впровадження інклюзивного навчання в сучасну систему освіти досліджує значна кількість науковців і практиків. Історико-педагогічні узагальнення науково-теоретичних підходів щодо навчання осіб з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітньому просторі висвітлюють у своїх працях І. Білозерська, В. Бондар, Л. Будяк, С. Єфімова, В. Засенко, А. Колупаєва, З. Ленів, Ю. Найда, Т. Сак, О. Таранченко, ін. Рекомендації щодо задоволення навчальних потреб даної категорії дітей в інклюзивних умовах загальноосвітніх закладів розроблені також Л. Борщевською, Л. Вавіною, І. Гудим, Т. Дмитрієвою, В. Жук, Т. Марчук, Г. Мерсіяною, Л. Прохоренко, Ю. Рібцун, Т. Скрипник, О. Чеботарьовою, ін.

Проблеми фахової педагогічної підготовки здобувачів вищої освіти розкриваються у працях науковців: А. Алексюка, С. Гончаренка, М. Грищенка, І. Зязюна, А. Колупаєвої, Д. Ніколаєнка, О. Савченко, Л. Хомич, М. Ярмаченка, ін. Професійна підготовка спеціальних педагогів є предметом дослідження О. Безпалько, В. Бондаря, В. Липи, Н. Пахомової, В. Синьова, М. Шеремет, А. Яцинік, ін. Водночас, питання підготовки майбутніх вчителів, зокрема викладачів вищої школи до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища закладів вищої освіти потребують постійного вирішення й більш детального висвітлення.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є висвітлення організаційно-методичних засад підготовки майбутніх педагогів, викладачів вищої школи до роботи з особами з особливостями психофізичного розвитку в інклюзивному освітньому середовищі вищої школи.

Виклад основного матеріалу. Наразі інклюзивне навчання є пріоритетним напрямом освітньої політики в Україні, оскільки визначено основним засобом

соціалізації та інтеграції осіб з особливими потребами в суспільство. З 2015 року в Україні ратифіковані окремі міжнародні документи у сфері забезпечення прав осіб з обмеженими можливостями згідно зі світовими стандартами освіти, соціального захисту та охорони здоров'я. Мова йде про статтю 24 Конвенції ООН про права людей з інвалідністю, де визначено державний обов'язок реалізації інклюзивної моделі освіти. З 2017 року введений в дію закон «Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу до освіти осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг», що й дало поштовх до інтенсивного впровадження інклюзивної освітньої моделі в нашій державі.

Інклюзивне навчання – це спосіб освіти, коли учні чи здобувачі вищої освіти з особливими освітніми потребами навчаються в загальноосвітньому просторі, задовольняючи, в повному обсязі, власні освітні потреби відповідно до здібностей і можливостей [Колупаєва А.А., 2009: с.4]. Метою інклюзивного навчання є забезпечення рівного доступу до якісної освіти осіб з обмеженими можливостями здоров'я шляхом організації їх навчання в загальноосвітньому просторі на основі застосування особистісно-зорієнтованих освітніх технологій, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності [Концепція розвитку інклюзивного навчання, 2010: с.3].

Для реалізації зазначеної мети в навчальних закладах, де впроваджується інклюзивна модель освіти, вирішуються завдання: адаптація і модифікація навчальних програм, розробка індивідуальних планів навчання, створення сприятливого освітнього і виховного середовища, впровадження диференційованого навчання, інноваційних методів, освітніх технологій в навчальний процес, корекційна спрямованість педагогічної діяльності, надання спеціальних послуг відповідно до потреб осіб з обмеженими психофізичними можливостями.

Важливим є дотримання основних принципів інклюзивного навчання, а саме: 1) особа з особливими освітніми потребами може навчатися разом зі здоровими однолітками, якщо це є можливим, дозволяє її стан здоров'я,

незважаючи на певні труднощі; 2) у процесі навчання слід враховувати індивідуальні особливості розвитку особистості, її можливості й потреби; 3) якісна інклюзивна освіта можлива при відповідному методичному забезпеченні, впровадженні інноваційних технологій викладання, оскільки використання традиційних методів і засобів навчання не завжди дає позитивні результати; 4) люди з обмеженими можливостями здоров'я мають отримувати додаткову допомогу, яка може знадобитися їм для забезпечення успішності процесу навчання (медичну, психологічну, логопедичну, соціальну, іншу) [Ільченко А.М., 2017: с.443].

Необхідною умовою впровадження якісного інклюзивного навчання в систему освіти є фахова підготовка педагогічних кадрів. Як показують дослідження А. Яцинік та інших науковців, навчальні плани підготовки педагогічних кадрів в умовах вищої школи не в повній мірі відповідають тим змінам, які відбуваються в сучасній освіті. Визначено, що навчальним дисциплінам, які пов'язані з реалізацією інклюзивної моделі освіти, а саме: спеціальній педагогіці та психології, інклюзивній педагогіці, методикам навчання і виховання осіб з особливостями психофізичного розвитку тощо, приділяється недостатньо уваги. Лише впровадження спеціальних дисциплін на всіх педагогічних спеціальностях, на думку науковця, дозволить адаптуватися викладачу до роботи в умовах інклюзивного середовища, ефективно й результативно здійснювати професійну діяльність [Яцинік А.В., 2018: с. 77].

З метою засвоєння теоретико-методологічних, нормативно-правових та організаційно-методичних засад інклюзивної освіти, формування загальних і фахових компетентностей спеціального педагога у педагогічних закладах вищої освіти пропонується вивчення дисципліни «Основи інклюзивної освіти». Вивчення курсу дає можливість майбутнім фахівцям: засвоїти теоретико-методологічні та нормативно-правові аспекти інклюзивного навчання, навчитися здійснювати необхідні адаптації, модифікації курикулуму та методик викладання, розробляти ефективні індивідуальні навчальні плани та програми для осіб з особливостями психофізичного розвитку, реалізувати підходи

диференційованого викладання та оцінювання [Колупаєва А.А., 2009: с. 4].

У здобувачів вищої освіти, які планують працювати в умовах інклюзивного освітнього середовища, на думку А. Яцинік, мають бути сформовані основні компоненти організаційної культури, а саме: 1) мотиваційно-ціннісний (орієнтація педагога на позитивні зміни в мотиваційно-ціннісній сфері особистості, виявлення поваги до всіх учасників навчально-виховного процесу, відчуття професійного натхнення); 2) знаннєво-діяльнісний (обізнаність з питаннями організації корекційної навчально-виховної діяльності, підвищення рівня загальної культури поведінки, ділового етикету, педагогічного спілкування); 3) особистісно-регулятивний (мобілізація і регулювання потенційних сил педагога (емоційна стійкість, емпатія, комунікативність, креативність, організованість) у процесі виконання функціональних обов'язків) [Яцинік А.В., 2018: с. 78].

Формування загальних і фахових компетентностей та основних компонентів організаційної культури вихователя, вчителя, викладача залежить від методологічних, організаційно-методичних аспектів підготовки майбутніх фахівців. Методична підготовка педагогічних кадрів до виконання професійної діяльності, зауважує О. Савченко, формується на основі часткової дидактики – теорії навчання певного навчального предмета, при умові використання різноманітних форм взаємодії викладача й здобувача вищої освіти в оволодінні змістом конкретного матеріалу [Савченко О.Я.: с. 358]. Основні компоненти підготовки здобувачів вищої освіти в галузі педагогіки, на думку професора Л. Хомич, є: мета, функції, структура, зміст, форми й методи її реалізації, контроль, які, взаємодіючи один з одним, визначають ефективність підготовки майбутніх фахівців [Хомич Л.О., 1999: с. 7]. Методичні основи підготовки здобувачів вищої освіти до виконання майбутньої професійної діяльності, передбачає врахування дидактичних закономірностей її організації відповідно до мети та змісту підготовки, зазначає О. Богініч [Богініч О., 2007: с. 22]. На її думку, фахова підготовка має включати наступні компоненти: 1) зміст підготовки, визначення мети, завдань та специфіки професійної кваліфікації;

2) методи, прийоми, засоби навчальної взаємодії, форми організації навчання; 3) педагог (викладач) як організатор навчально-виховного процесу; 4) суб'єкт навчання (здобувач вищої освіти) як активний учасник навчальної діяльності, який здобуває професійний досвід й уміння творчо його застосовувати в майбутній діяльності [Богиніч О., 2007: с. 22].

На підставі аналізу нормативно-правових документів щодо розвитку інклюзивної освіти в Україні, науково-методичної, педагогічної літератури про впровадження інклюзивного навчання та підготовку фахівців у галузі освіти можна зробити висновок, що нині відсутній закон про інклюзивну освіту у закладах вищої освіти, а кількість наукових досліджень щодо професійної підготовки викладачів вищої школи до роботи з особами, які мають особливості психофізичного розвитку в умовах закладу вищої освіти недостатня, що унеможливорює повністю реалізувати права осіб з особливими потребами на здобуття якісної вищої освіти.

Відповідно, з основами інклюзивної освіти мають бути ознайомлені не лише здобувачі вищої освіти педагогічних закладів, а й всі інші педагогічні кадри. Компетентностями викладача вищої школи, який надає освітні послуги особам з особливими потребами в умовах вишу є: 1) здатність визначати умови формування соціально-активної особистості, завдання розвитку, навчання і виховання осіб з особливими освітніми потребами; 2) здатність враховувати в навчально-виховному процесі психологічні, вікові, індивідуальні особливості психофізичного розвитку особистості; 3) готовність впроваджувати спеціальні дидактичні принципи, методи, форми навчання, давати адекватну оцінку діяльності особам з обмеженими можливостями здоров'я; 4) здатність аналізувати і давати психолого-педагогічне трактування поведінки, вчинків здобувачів вищої освіти, уміння використовувати адекватні прийоми виховного впливу, залучати до педагогічної культури; 5) визначати шляхи розвитку якості управління системою освіти; 6) проектувати освітні програми та індивідуальні освітні траєкторії, освітнє середовище, що забезпечує якість освітнього процесу; 7) створювати методичне, інформаційне забезпечення навчального-виховного

процесу; 8) аналізувати освітні потреби і можливості учасників навчально-виховного процесу; 9) формувати культурне середовище щодо задоволення потреб кожного здобувача вищої освіти.

Формування зазначених вище компетентностей можливо при вивченні соціально-гуманітарних дисциплін. В процес підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня доктора філософії різних спеціальностей в Полтавській державній аграрній академії введено вивчення навчальної дисципліни «Педагогіка вищої школи». Метою даної дисципліни є: ознайомлення майбутніх науковців, викладачів вищої школи з основами педагогіки вищої школи, принципами, методами, формами організації навчання і виховання у вузі, підготовка до виконання обов'язків викладача, організації навчально-виховного процесу у закладах вищої освіти. Враховуючи те, що особи з особливими освітніми потребами, як і їхні здорові однолітки, мають право та рівний доступ на здобуття вищої освіти, викладач вищої школи повинен володіти технологіями викладання й для цієї категорії осіб, вміти створювати відповідне освітнє середовище. Тому, основні завдання вивчення дисципліни «Педагогіка вищої школи», а саме: поглиблення, розширення, інтеграція знань з педагогіки вищої школи, сучасних навчально-виховних технологій; практичне опанування різними формами організації навчально-виховного процесу у закладах вищої освіти I-IV рівня акредитації; виховання особистісних якостей майбутнього педагога, відповідального ставлення до виконання ролі викладача, формування педагогічної культури як складової частини високого рівня професіоналізму, рекомендовано модернізувати й доповнити іншими. Це такими завданнями: формування у майбутніх викладачів вищої школи усвідомленого розуміння основних положень спеціальної, інклюзивної освіти, навичок командної роботи при навчанні осіб з особливими освітніми потребами, диференційованого викладання, прагнення до самонавчання, саморозвитку, самовдосконалення, вироблення усвідомлення необхідності зростання педагогічної майстерності.

Зміст педагогічної підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня

доктора філософії дозволяє сформувані основні компетентності майбутнього викладача вищої школи для роботи як в звичайних, так і в умовах інклюзивного освітнього середовища, оскільки передбачає засвоєння знань: 1) предмета, завдань педагогіки вищої школи; 2) мети, завдань і змісту сучасної освіти, зокрема й спеціальної; 3) специфіки професійно-педагогічної діяльності викладача вищої школи (з різними категоріями здобувачів вищої освіти), педагогічної культури; 4) вікових, психологічних особливостей студентської молоді (й тих, які мають особливості психофізичного розвитку), їх соціально-педагогічної адаптації у закладах вищої освіти; 5) методів, засобів й організаційних форм навчання у вищій школі (традиційних, спеціальних, інноваційних); 6) особливостей організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти; 7) основ педагогічного контролю у вищій школі та основних форм його здійснення; 8) організації процесу виховання молодого покоління.

Засвоєння знань здобувачами вищої освіти певною мірою визначається сукупністю різноманітних форм, методів, засобів, прийомів організації навчально-виховного процесу. Основною формою організації процесу навчання у закладі вищої освіти є лекція, під час якої викладач повідомляє науковий матеріал, систематизує й узагальнює здобуті знання, формує на їх основі ідейні погляди, переконання, світогляд, розвиває пізнавальні й професійні інтереси майбутніх фахівців. Існують різні види лекцій, однак практика доводить, що ефективнішими з них є нетрадиційні: 1) проблемні лекції, на яких здобувачі вищої освіти засвоюють знання через проблемність питання, розв'язання завдань чи ситуацій, запропонованих викладачем; 2) візуальні лекції, коли у ході викладу матеріалу викладач використовує електронні комп'ютерні та мультимедійні технології, аудіо-, відеотехніку, картини, малюнки, слайди, таблиці, графіки, моделі й ін.; 3) бінарні лекції, під час яких навчальні питання викладаються у формі діалогу двох лекторів, можливо, різних наукових шкіл; 4) лекції із заздалегідь запланованими помилками, що передбачає контроль здобувачів вищої освіти за поданою інформацією, пошук помилок, їх виправлення та обговорення; 5) лекції-конференції, на яких здобувачі вищої

освіти презентують завчасно підготовлені доповіді з певної проблеми, а викладач підсумовує сказане, доповнюючи та уточнюючи інформацію [Ільченко А.М., 2008: с. 65].

Іншими формами навчальної діяльності є семінарські та практичні заняття, на яких поглиблюються, систематизуються й закріплюються знання, відбувається перевірка знань, прищеплюються навички самостійної роботи. На цих заняттях слід поєднувати різноманітні методи й прийоми організації навчальної діяльності: рольові, пізнавальні ігри та інші завдання творчого характеру, створення цікавих ситуацій, навчальні дискусії, захисти рефератів, обговорення доповідей, розв'язання практичних психологічних та педагогічних задач тощо. Це дає можливість не лише здобувати та закріплювати теоретичні знання, але й навчитися застосовувати їх на практиці [Ільченко А.М., 2008: с.65].

Також при підготовці здобувачів вищої освіти освітнього ступеня доктора філософії доцільним є використання «активних» методів навчання (АСПН). Особливістю їх є спонукання особистості до активності, обов'язкової взаємодії в процесі навчання здобувачів вищої освіти між собою чи з іншими суб'єктами навчально-виховного процесу [Яценко Т.С., 1993: с. 132]. Методи активного навчання використовуються для тренування та розвитку творчого мислення здобувачів вищої освіти, формування в них відповідних практичних умінь та навичок.

У формуванні навичок пізнання несвідомої сфери психіки суб'єкту необхідна допомога, яку можуть забезпечити активні методи соціально-психологічного навчання: групова дискусія, психогімнастичні вправи, рольова гра, психодрама, аналіз тематичних психомалюнків та ін. Характерною особливістю зазначених методів є можливість забезпечувати рефлексивні знання щодо індивідуальної неповторності особистісної проблеми суб'єкта, її глибинно-психологічних передумов [Яценко Т.С., 1993: с.132]. Процес активного соціально-психологічного навчання здатний розширювати самосвідомість, змінювати характер потреб, впливати на вибір цінностей, формувати ставлення до соціальних норм. Він дозволяє нівелювати деформації

особистості, об'єктивувати неконтрольовані настановлення, які деструктивно впливають на характер і зміст спілкування і, таким чином, відкрити перспективу відродження пластичності психічної організації суб'єкта.

Застосування методів АСПН дозволяє формувати соціально-перцептивний інтелект здобувачів вищої освіти освітнього ступеня доктора філософії, який відіграє таку ж вагому роль як і фахові знання, уміння й навички. Соціально-перцептивний інтелект має наступні показники: адекватне розуміння соціального контексту взаємодії, мотивів поведінки іншої людини, її цінностей, власних мотивів та цілей, гармонізація цілей та форм поведінки, здатність налагоджувати гармонійні стосунки з іншими людьми безвідносно до того, чи співпадають інтереси, цінності та ін.

Активні методи навчання умовно об'єднують у такі дидактичні напрями: 1) дискусійні методи (дискусія, розбір ситуацій); 2) ігрові методи: дидактичні й творчі ігри – ділові (управлінські), рольові (поведінкове навчання, ігрова психотерапія, психодраматична корекція), контргра (трансактний підхід усвідомлення комунікативної поведінки); 3) сенситивний тренінг (тренування міжособистісної чуттєвості і сприйняття себе як психофізичної єдності) [Яценко Т.С., 1993: с. 134].

В процесі вивчення навчальної дисципліни «Педагогіка вищої школи» можливе використання деяких елементів АСПН, зокрема: психомалюнки «Я-реальне», «Я-ідеальне», «Я і професія», «Я в професії», «Я і група», «Я і друзі»; розбір ситуацій здобувачами вищої освіти з корекцією та спрямуванням викладача; рольові та поведінкові ігри; моделювання особливої психофізіологічної чуттєвості.

Удосконалення форм організації навчання можливе також за умови впровадження інноваційних технологій: особистісно-орієнтованої технології, рефлексивної технології, групової роботи у процесі навчання, технології формування творчої особистості та інших. Доцільно залучати майбутніх фахівців до процесу пошуку та створення інноваційних форм навчання, що сприяє розвитку й реалізації їх творчого потенціалу.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Аналіз нормативно-правових документів, науково-методичної літератури щодо розвитку та впровадження інклюзивної освіти в Україні доводить важливість спеціальної професійної підготовки не лише вихователів, вчителів загальноосвітніх та спеціальних закладів, але й майбутніх викладачів вищої школи. Тому, здобувачі вищої освіти освітнього ступеня доктора філософії різних спеціальностей мають бути ознайомлені з основними принципами, закономірностями, умовами спільного навчання здорових осіб і осіб з обмеженими можливостями, володіти інноваційними освітніми технологіями, методами, засобами навчання для реалізації рівного доступу до якісної вищої освіти всіх категорій здобувачів вищої освіти. Подальші дослідження передбачаються у вивченні умов створення слухного інклюзивного освітнього середовища в сучасних закладах вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

- Богініч О., 2007.* – Богініч О. Методичні основи системи професійної підготовки майбутніх вихователів здійснення фізкультурно-оздоровчої роботи / О. Богініч // Зб. наук. праць Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Серія «Педагогічні науки». – 2007. – Вип. 3-4 (55-56). – С. 21-29.
- Закон України, 2014.* – Закон України «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання» (№ 1324 – VII від 5 червня 2014 року. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1324-18>.
- Закон України «Про освіту», 1991.* – Закон України «Про освіту» №1144-12 від 04.06.91 (із змінами). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
- Ільченко А.М., 2017.* – Ільченко А.М. Особливості корекційно-педагогічної роботи в умовах інклюзивної школи / А.М. Ільченко // Педагогіка і сучасні аспекти фізичного виховання: зб. наук. праць III Міжнародної наук.-практ. конф., (18-19 квітня 2017 року); [за заг. ред. Ю.О. Долинського]. Краматорськ: ДДМА, 2017. – С. 442-447.
- Ільченко А.М., 2008.* – Ільченко А.М. Методичні основи психолого-педагогічної підготовки студентів вищих навчальних закладів у форматі Болонського процесу / А.М. Ільченко // Імідж сучасного педагога. Навчально-методичне забезпечення освітньої галузі. – 2008. – №5-6 (84-85). – С. 63-66.
- Колупаєва А.А., 2009.* – Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія / А.А. Колупаєва. – К.: Самміт-Книга, 2009. – 272 с.

- Колупаєва А.А., 2009.* – Програма курсу «Основи інклюзивної освіти» для вищих закладів освіти, які здійснюють підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра (спеціаліста, магістра педагогічного спрямування) / А.А. Колупаєва. – К., 2012. – С. 2-3.
- Концепція розвитку інклюзивного навчання, 2010.* – Концепція розвитку інклюзивного навчання. Наказ МОН № 912 від 01. 10. 2010 року. – 7с.
- Савченко О.Я., 1999.* – Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів / О.Я. Савченко. – К.: Генеза, 1999. – 368 с.
- Хомич Л.О., 1999.* – Хомич Л. О. Система психолого-педагогічної підготовки вчителя початкових класів / Л.О. Хомич // Автореф. дис. на здобуття наук ступеня док-ра пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. О. Хомич. – К., 1999. – 42 с.
- Яцинік А.В., 2018.* – Яцинік А.В. Особливості підготовки майбутніх дефектологів в умовах розвитку інклюзивної освіти / А.В. Яцинік // Імідж сучасного педагога: електрон. наук. фахове вид. – 2018. – № 4 (181). – С. 76-79. [Електронний ресурс]. Режим доступу:: <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/136464>
- Яценко Т.С., 1993.* – Яценко Т.С. Активна соціально-психологічна підготовка вчителя до спілкування з учнями: Кн. для вчителя / Т.С. Яценко. – К.: Освіта, 1993. – 208 с.

REFERENCES

- Bohinich O., 2007.* – Bohinich O. Metodichni osnovy systemy profesiinoi pidhotovky maibutnikh vykhovateliv zdiisnennia fizkulturno-ozdorovchoi roboty / O. Bohinich // Zb. nauk. prats Poltavskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni V.H. Korolenka. Seriia «Pedahohichni nauky». – 2007. – Vyp. 3-4 (55-56). – S. 21-29.
- Zakon Ukrainy, 2014.* – Закон України «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy pro osvitu shchodo orhanizatsii inkliuzyvnoho navchannia» (№ 1324 – VII vid 5 chervnia 2014 roku. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1324-18>.
- Zakon Ukrainy «Pro osvitu», 1991.* – Закон України «Pro osvitu» №1144-12 vid 04.06.91 (iz zminamy). [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
- Ilchenko A.M., 2017.* – Ilchenko A.M. Osoblyvosti korektsiino-pedahohichnoi roboty v umovakh inkliuzyvnoi shkoly / A.M. Ilchenko // Pedahohika i suchasni aspekty fizychnoho vykhovannia: zb. nauk. prats III Mizhnarodnoi nauk.-prakt. konf., (18-19 kvitnia 2017 roku); [za zah. red. Yu.O. Dolynskoho]. Kramatorsk: DDMA, 2017. – S. 442-447.
- Ilchenko A.M., 2008.* – Ilchenko A.M. Metodichni osnovy psykhologo-pedahohichnoi pidhotovky studentiv vyshchych navchalnykh zakladiv u formati Bolonskoho protsesu / A.M. Ilchenko // Imidzh suchasnoho pedahoha. Navchalno-metodychne zabezpechennia osvitnoi haluzi. – 2008. – №5-6 (84-85). – S. 63-66.
- Kolupaieva A.A., 2009.* – Kolupaieva A.A. Inkliuzyvna osvita: realii ta perspektyvy:

- monohrafiia / A.A. Kolupaieva. – K.: Sammit-Knyha, 2009. – 272 s.
- Kolupaieva A.A., 2009. – Prohrama kursu «Osnovy inkliuzyvnoi osvity» dlia vyshchych zakladiv osvity, yaki zdiisniuiut pidhotovku fakhivtsiv za osvitno-kvalifikatsiynym rivnem bakalavra (spetsialista, mahistra pedahohichnoho spriamuvannia) / A.A. Kolupaieva. – K., 2012. – S. 2-3.
- Kontsepsiia rozvytku inkliuzyvnoho navchannia, 2010. – Kontsepsiia rozvytku inkliuzyvnoho navchannia. Nakaz MON № 912 vid 01. 10. 2010 roku. – 7s.
- Savchenko O.Ya., 1999. – Savchenko O.Ya. Dydaktyka pochatkovoï shkoly: pidruchnyk dlia studentiv pedahohichnykh fakultetiv / O.Ya. Savchenko. – K.: Geneza, 1999. – 368 s.
- Khomych L.O., 1999. – Khomych L. O. Systema psykholoho-pedahohichnoi pidhotovky vchytelia pochatkovykh klasiv / L.O. Khomych // Avtoref. dys. na zdobuttia nauk stupenia dok-pa ped. nauk: spets. 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesiinoï osvity» / L. O. Khomych. – K., 1999. – 42 s.
- Yatsynik A.V., 2018. – Yatsynik A.V. Osoblyvosti pidhotovky maibutnikh defektolohiv v umovakh rozvytku inkliuzyvnoi osvity / A.V. Yatsynik // Imidzh suchasnoho pedahohoha: elektron. nauk. fakhove vyd. – 2018. – № 4 (181). [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/136464>. – S. 76-79.
- Yatsenko T.S., 1993. – Yatsenko T.S. Aktyvna sotsialno-psykholohichna pidhotovka vchytelia do spilkuvannia z uchniamy: Kn. dlia vchytelia / T.S. Yatsenko. – K.: Osvita, 1993. – 208 s.